

vnitrosystémovou spojku (označovanou též „pěremyčka“) mezi plynovody Bratrství a Jamal.

Když padla o vnitrosystémové potrubní trase zmínka poprvé, nevyjádřil se Gazprom jasně, zda nahradí Jamal 2 úplně, nebo zda jen systém Jamal doplní. Gazprom byl možná ohledně obou systémů a svých záměrů úmyslně nekonkrétní. Pro ruského giganta nebyla vnitrosystémová spojka od začátku ničím jiným než pohružkou pro Ukrajinu. Plynový dluh Ukrajiny dosáhl vrcholu a Gazprom byl na této zemi závislý, protože 90 procent ruského plynu exportovaného do západní Evropy putovalo přes ukrajinské území. Ukrajina navíc z plynovodu odčerpávala další plyn. Dokud hlavní tranzitní trasou Gazpromu do západní Evropy zůstával plynovod Bratrství, měl Gazprom jen omezené možnosti, jak zabránit krádežím plynu nebo jak vymáhat platby. Vnitrosystémová spojka, která by Ukrajinu obešla a připravila Kyjev o významný zdroj příjmů z tranzitních poplatků, byla součástí rozsáhlejší strategie převzetí kontroly nad ukrajinskou částí plynovodu Bratrství. „Byl to jakýsi virtuální projekt určený k nátlaku na Ukrajinu,“ řekl vysoce postavený představitel Millerovy vlády.¹⁰

Je třeba uvést, že zavržení plynovodu Jamal 2 bylo jediným významným plánem zvažovaným Gazpromem v tomto období a že se v praxi omezil pouze na drsné verbální pohružky. Ve vztahu ke Slovensku a Maďarsku šlo jen o udržení výjimečného postavení, jakému se těšily jeho společné podniky. Protože však postrádal dostatek prostředků k nákupu a prodeji středoevropského zboží v Rusku, nebyl Gazprom schopen realizovat dokonce ani tento cíl.

Ruské společnosti se neúčastnily ani tendru na slovenskou rafinerii ropy Slovnaft na počátku roku 2000. Podle konečného znění smlouvy koupil vítěz tendru, maďarská společnost MOL, počáteční podíl 36,2 procenta a získal právo později dokoupit do majority.¹¹

Z důvodu velmi omezeného vlivu na globální dění mělo Rusko v letech 1998–2000 k expanzi do střední Evropy vůli, scházela mu však způsoblost, konkrétně státní moc.

Shrnutí

V letech 1991–1993 se žádná ruská energetická společnost nepokusila investovat nebo alespoň položit základy k jakémukoli kroku ve střední Evropě, přestože schopnost ruského státu zmobilizovat nezbytné zdroje byla pravděpodobně na maximu, jehož bylo znovu dosaženo až v roce 2004. Dokud však Moskva měla pocit, že je s ní ohledně střední Evropy ze strany Spojených států jednáno jako s rovnocenným partnerem, raději se zdržela všech kroků, které by mohly ohrozit křehkou rovnováhu.

V období od druhé poloviny roku 1993 do roku 1996 dominoval ruskému zahraničněpolitickému uvažování i jednání strašák rozšíření NATO. Moskva byla přesvědčena, že expanze západní vojenské aliance do bývalé sovětské sféry vlivu, tj. přehlížení zájmu Ruska v této věci ze strany západních mocností, odráží relativně nízký vliv Ruska na světové záležitosti ve srovnání se Spojenými státy. V důsledku toho byla ruská zahraniční politika nastavena tak, aby šla proti tomuto trendu. Otevřeným záměrem Ruska bylo změnit mezinárodní strukturu opět ve prospěch Ruska, konkrétně posílit ruský vliv ve světě. Střední Evropa se na mapě těch, kdo v Rusku rozhodovali, zobrazovala jako terén expanze Západu, tedy jako oblast, v níž se rovnováha mezi Ruskem a Západem mění ve prospěch Západu. Střední Evropa se stala prvním regionem, kde relativní vliv Ruska v porovnání se Západem viditelně poklesl. Ve stejném období ve srovnání s počátečními roky 90. let významně poklesla státní moc, stále však byla o poznání větší než v letech následujících. Rusko proto nadále disponovalo státní mocí dostatečnou k mobilizaci nezbytných zdrojů. Během tohoto období byl Gazprom v regionu velice aktivní. Ve všech třech sledovaných zemích měl dva hlavní cíle. Zaprvé se hodlal zapojit do exportu a importu svého vlastního plynu do střední Evropy. Historicky Gazprom zemní plyn prodával místnímu velkoobchodnímu plynárenskému monopolu. V letech 1993–1996 s těmito monopoly a jejich vládami zahájil jednání o vytvoření společných podniků pověřených importem ruského plynu. Tato iniciativa byla ve všech případech úspěšná. Gazprom nakonec získal podstatné vlastnické podíly ve společnostech ze tří zemí střední Evropy, jež se těšily monopolu na nákup zemního plynu od Gazpromu. V případě Polska a Maďarska se navíc ruská strana pokusila vytvořit takovou vlastnickou strukturu společných podniků, která sice navenek zajišťovala kontrolu domácím firmám, fakticky však převahu sil poskytovala Gazpromu. V Polsku, kde byla tato kontrola utajenější, se ruské straně podařilo udržet strukturu netknutou. V Maďarsku, kde byla skutečná kontrolní práva Gazpromu vysledována přes obchodní rejstříky, vyvolal tento problém takové veřejné pobouření, že podíl ruské společnosti byl později omezen na 50 procent.

Druhým cílem, o který Gazprom v regionu usiloval, bylo získání práv na nákup plynovodů vedoucích přes všechny tři země. V případě Polska se mu podařilo dosáhnout dohody, protože plynovod Jamal se stal významným nástrojem expanze Gazpromu v Polsku a později příčinou ošklivého bolení hlavy polské vlády.

V letech 1996–1998 byla ruská zahraniční politika stále více zaujata unipolárním světovým řádem vedeným Spojenými státy, protože se orientovala na snahu stát se protiváhou toho, co vnímala jako nadměrný americký vliv ve světě. Aspirovala tím na obnovu vlivu Ruska. Nejhmatalelnějším projevem tohoto fenoménu byl problém rozšíření NATO nebo – přesněji – neschopnost Ruska zabránit mu diplomatickými prostředky. Ve stejné době poklesla státní

moc na minimum za celou postsovětskou éru Ruska – federální daňové výnosy tvořily v roce 1998 méně než 10 procent HDP, tedy o třetinu méně než dva roky předtím i potom.

Nejvlivnější mozky ruské zahraniční politiky začaly diskutovat o tom, co by Rusko mělo se střední Evropou dělat. Hojně citovaná zpráva Rady vnější obranné politiky nazvaná „Východní a střední Evropa a zájmy Ruska“ nanačovala, že by se Moskva měla postavit politické a vojenské expanzi Západu do regionu expanzi vlastní, a konkrétně jako významný nástroj tohoto úsilí zmiňovala zemní plyn. Navzdory jasné formulované strategii se toto myšlení v bilaterálních diplomatických vztazích neprojevovalo. Jedinou zemí, s níž mělo v tomto období Rusko intenzivní diplomatické styky, bylo Slovensko, a důvodem k tomu byla spíše stará dobrá bezpečnostní iniciativa než ekonomická strategie navržená zprávou. V letech 1996–1998 nepodnikly ruské energetické společnosti v Polsku ani Maďarsku žádné významné kroky. Jedinou zemí, kde expandovaly (konkrétně Gazprom), bylo Slovensko, ale tato volba pro expanzi ukazuje, jak bylo Rusko v té době slabé. Během tohoto období bylo Slovensko ve střední Evropě pro ruskou společnost tím nejsnazším možným cílem. Mezi střeoevropskými zeměmi bylo nejmenší a ekonomicky nejslabší. Navíc bylo otevřené vůči Rusku a ruským investicím.

Ruským zahraničněpolitickým establishmentem otrásla finanční krize roku 1998, oficiální vstup tří bývalých satelitních zemí do NATO a neschopnost Ruska udělat cokoli pro svého dlouhodobého přítele a spojence – Srbsko. Zahraniční politika ztratila svoji strategickou vizi a stala se chaotickou. Ruští vůdci nepamatovali, kdy byl od kolapsu Sovětského svazu relativní vliv jejich země na světové dění tak znepokojivě nízký. Pocity nespravedlnosti a zrady se obecně rozšířily a do módy se znovu dostalo nepřátelství vůči Západu. Z toho plynoucí reakcionářské vize se projevily v ruské vojenské doktríně z roku 1999, která vyzněla jako pohled z obléhané pevnosti.

Ruské zahraničněpolitické rozhodování upadlo po roce 1998 do naprostého zmatku, což vedlo k reaktivní, zato však ještě chaotičtější politice. Tato situace byla navíc podněcována nově nalezenou asertivitou střeoevropských zemí vůči Rusku. Po vstupu do NATO (Polsko a Maďarsko) a po označení této možnosti (Slovensko) všechny tři země tlakům Ruska odolávaly s vehemencí a vytrvalostí, jež u nich dříve neměly obdoby; to v případě dvou z nich vedlo – v kombinaci s neochotou Ruska vzdát se – k závažným diplomatickým konfliktům.

Státní moc byla zároveň na druhé nejvyšší úrovni za celé postsovětské období, což limitovalo schopnost ruské vlády jednat, i kdyby jasnou strategií měla. Až na jedinou výjimku vyvíjely ruské energetické společnosti, přesněji Gazprom, ve střední Evropě jen velmi omezené iniciativy. Gazprom se zaměřoval pouze na udržování mimořádných pozic, jež měly jeho společné podniky na Slovensku a v Maďarsku. Protože však postrádal dostatek prostředků k nákupu

a prodeji střeoevropského zboží v Rusku, nebyl Gazprom schopen realizace dokonce ani tento cíl. Jediný významný problém, který se řešil – upuště od výstavby plynovodu Jamal 2 –, zůstal omezen pouze na verbální hrozbu bytí drsné. Rusko mělo v tomto období vůli (výsledek vnímaného velmi silného vlivu na světové dění), nikoli však způsoblost (státní moc) k expanzi ve střední Evropě.

Shrnutí

Během prvního Putinova prezidentského období se v popředí uvažování a strategie Ruska ocitla střední Evropa. Bilaterální diplomatické a ekonomické kontakty se staly daleko intenzivnějšími než po celou dobu od rozpadu Sovětského svazu. Ruské energetické společnosti podnikly několik pokusů (z nichž některé byly úspěšné) o posílení své přítomnosti ve střední Evropě. Nejenže se hlásily do výběrových řízení na privatizaci společnosti ze strategických odvětví těchto zemí, ale usilovaly i o koupi jiných podniků a doporučovaly nové potrubní trasy. Ruským společenstvem asistovala ruská oficiální diplomacie (velvyslanci, předseda vlády, prezident). Někdy naznačovaly, že jednají jménem státu. Nejtěvřenější prostředky volily při své expanzi na Slovensku, kde byly vítány nejvíce. V Polsku, kde bylo veřejně mínění jasně proti přítomnosti Rusů ve strategických odvětvích, však postupovaly převážně v utajení. Jejich taktika vůči Maďarsku se změnila s nástupem nové vlády Pétera Medgyessye. Před rokem 2002 využívaly ruské společnosti ve svém jednání skryté formy. Se zvolením exkomunistického politika začaly být ve svých záměrech velice otevřené. V průběhu prvního Putinova prezidentského období ruské společnosti získaly ve všech třech těchto zemích významné pozice – v Polsku byl uveden do provozu plynovod Jamal 1 (investice za miliardu dolarů), Jukos vyhrál tendr na privatizaci operátora slovenské části ropovodu (Transpetrol) a Gazprom se stal majoritním vlastníkem jedné z největších petrochemických společností v Maďarsku (Borsodchem). Pokus Moskvy o úspěšnou ekonomickou expanzi do střední Evropy v letech 2000–2004 byl úspěšný.

Během prvního Putinova prezidentského období dosáhla aktivita ruských energetických společností v polském ropném sektoru úrovně nevídané od kolapsu Sovětského svazu. K posílení své pozice v Polsku se ruské energetické společnosti snažily využít každou příležitost. V plynárenském sektoru si Gazprom udržel výhodnou pozici v podniku EuroPol Gaz, navíc dosáhl snížení svého poplatku za tranzit plynu. Rovněž se mu podařilo neutralizovat největší ohrožení své pozice monopolního dodavatele – plánovaný plynovod na norský plyn. To Gazpromu zabezpečilo jeho monopolní postavení v importu plynu do Polska na dalších téměř 20 let.

Ruské ropné společnosti v letech 2000–2004 podnikaly systematické pokusy o proniknutí do polského ropného průmyslu. Vstoupily do obou výběrových řízení na privatizaci druhé největší polské rafinerie – Rafineria Gdańska. Několikrát projevily zájem o odkoupení největší rafinerie v Polsku PKN Orlen. Ruské společnosti si však byly velmi dobře vědomy toho, že mají minimální nebo nulovou šanci v kterémkoli polském privatizačním tendru samy zvítězit. Prodat jednu ze dvou největších rafinerií ruské společnosti by bylo proti samotnému smyslu úsilí polských vlád. Aby ruské společnosti tento problém obešly, využívaly k dosažení svých cílů utajení, avšak bezvůsledně.

Je jasné, že ruské ropné společnosti měly daleko menší manévrovací prostor nežli Gazprom. Ačkoli ruská surová ropa tvořila 80 procent polského importu, Polsko mělo veškeré prostředky, díky nimž mohlo měnit dodavatele – ropný terminál s rafinerií i ropovody, které má pod kontrolou –, a ruské ropné společnosti neměly žádné páky, jimiž by mohly polskou vládu nutit k obchodům, na něž by jinak sama přistoupit nechtěla. I ony se pokoušely dosáhnout svých cílů pomocí utajených nástrojů. Ty však měly jen nepatrnou šanci na úspěch. Jak dokazuje průběh pokusu o fúzi PKN-MOL, polská vláda, stejně jako polská veřejnost i média, byla podezřívavá vůči jakékoli možnosti ruského vlastnictví strategických odvětví. Od té doby, co byl MOL veřejnou společností, šířily se zvěsti o tom, že v této maďarské společnosti získaly podstatný podíl ruské společnosti. Významný podíl akcií mají v držení banky a spořitelny, které s nimi nakládají ve prospěch klientů. Pouze tito správci jmění znají skutečné vlastníky. Podezření Varšavy, že tyto akcie jsou v ruských rukou, vedlo k jejímu odstoupení od plánované fúze PKN-MOL. Přestože maďarská vláda a představenstvo MOL domněnky Polska vždy popíraly – argumentovaly tím, že se žádná ruská společnost nepokusila jmenovat ředitele do představenstva MOL, které je kontrolováno investory –, nikdy je nedokázaly zcela vyvrátit. Poláci zase namítali, že ruská společnost, která má akcie v držení, je použije až po fúzi. Ruský stát podle všeho soustředil v Polsku podstatné úsilí na pomoc slibnějšímu plynárenství a daleko méně plynul energii na velmi náročný úkol podpory ruských společností při získávání významnějších aktivit v polském ropném průmyslu.

Během prvního Putinova prezidentského období byly ruské energetické společnosti na Slovensku aktivnější než kdykoli předtím. Stejně jako v případě Polska mohly ruské společnosti počítat s podporou ruské diplomacie, premiéra, a dokonce i prezidenta. S tímto zájemem vstupovaly do obou významných privatizačních energetického sektoru a zvítězily v jednom ze dvou výběrových řízení. Na rozdíl od vpádů do Polska a Maďarska před rokem 2002 to vítěz zápasu o podíl v Transpetrolu, ruský Jukos, byl schopen provést otevřeně, bez jakéhokoli maskování nebo krytí.

Gazprom měl v tomto období ve vztahu ke Slovensku tři hlavní cíle. Chtěl tuto zemi využít jako svého zastávce ve sporu o vnitrosystémovou spojovací potrubní trasu s Polskem. Tento úkol se podařilo splnit relativně snadno. Dále chtěl zabránit tomu, aby Slovensko nějak významněji podporovalo severojižní potrubní trasu iniciovanou Polskem. Bratislava sice vyjadřovala své přání omezit svoji závislost na Rusku, ve skutečnosti však polské straně neposkytla žádnou smysluplnější podporu. Třetím cílem Gazpromu bylo získání přímějším blokovacích pravomocí ve slovenském plynovodním monopolu SPP. Na tomto poli musel Gazprom přistoupit na značný kompromis. Blokovací pozice dosáhli v konsorciu se dvěma západními plynárenskými společnostmi. Obdobně byly ruské společnosti velmi úspěšné i v případě Maďarska.

Transpetrolu, nejvýznamnější slovenské ropné společnosti a vlastníka slovenské části ropovodu Družba. Vstup ruských společností do privatizace byl zde v ostrém kontrastu se situací v Polsku. Na Slovensku se do privatizace přihlásily ruské firmy samy, protože zde konsorcium se západním partnerem nebylo potřeba. Neplatí to pouze pro Jukos, ale i pro Rosněft, státem vlastněný ruský ropný monopol, a Surgutněftgaz známý těsnými vazbami na Kremľ. Výběrem ruské společnosti a podporou její strategie se Bratislava vzdala prioritě diverzifikovat své zdroje surové ropy. V zásadě se Slovensko ruskému gigantovi osvědčilo jako přátelské hřiště, kde se mu během prvního Putinova prezidentského období podařilo dále posilovat svoji pozici.

Gazprom se v roce 2000 snažil o získání dvou největších petrochemických společností v Maďarsku, pravděpodobně v rámci širší strategie zaměřené na MOL, maďarský ropný a plynárenský monopol. Protože maďarská odborná veřejnost ani veřejné mínění jako celek se vůči ruským investicím do strategických sektorů Maďarska nestavěly nijak příznivě, využíval Gazprom k dosažení svého cíle primárně „tajné“ prostředky. Zašel v tom velice daleko a majoritní podíl v Borsodchermu získal ilegálními prostředky blížícími se mafiánským metodám. Jen díky odhodlané akci společnosti MOL se Gazpromu nepodařilo získat majoritní podíl i v další maďarské petrochemické společnosti TVK ani podstatný podíl v MOL.

Postoj maďarské vlády vůči ruským investicím se podstatně změnil po volbách roku 2002. Ruské diplomacii ani energetickým společnostem nechyběly ambice. Ruské ropné společnosti měly v úmyslu získat vliv v maďarském ropném průmyslu. Jedním z jejich cílů bylo dosažení souhlasu Maďarska s obrácením toku ropovodu Adria. Další zájmy se týkaly MOL, klíčové ropné a plynárenské společnosti ve středoevropském regionu. Tyto snahy přinesly ovoce až poněkud později, v období, v němž už Maďarsko mělo jinou vládu.

6 Sklizeň a překážky: Expanze ruských energetických společností do střední Evropy v druhém Putinově prezidentském období, 2004–2008

Vnímání a státní moc

Putinova strana Jednotné rusko (Jedinaja Rossija) mohla parlamentní volby v roce 2003 snadno vyhrát hladce a férově.*) Atmosféra během voleb však politickým oponentům ruského prezidenta ztížila život více než kdykoli předtím.¹ Byl to jen jeden ze způsobů, jímž se projevovalo sílící autoritářství Ruska. Po aféře s rukojmími ve škole v Beslanu Putin zavedl autoritářská bezpečnostní opatření. Předtím si své gubernátory volily přímo jednotlivé oblasti; nyní je jmenoval Putin a schvalování svých rozhodnutí pak ponechával na lokálních legislativních orgánech. Putin rovněž změnil pravidla voleb do Státní dumy a posílil svůj vliv v médiích.

Revoluce v sousedních zemích – v Gruzii (2003), na Ukrajině (2004) a v Kyrgyzstánu (2005) – Kremľ šokovaly.**) Ukrajina se díky své velikosti a poloze, početné populaci etnických Rusů a tranzitním potrubním trasám stala centrem zájmu ruské zahraniční politiky. Navzdory vměšování Moskvy do ukrajinských voleb její favorit Viktor Janukovyč prohrál. Ruská média vinila z revolucí zahraniční nevládní organizace a Moskva jim následně zakázala působení na území Ruské federace. Rusy posedla snaha eliminovat všechny revoluce dříve, než začaly, a odvracet ty, k nimž již došlo.

Ministři zahraničí Lavrov vyjádřili obavy o bezpečnost Ruska za hranicemi SNS: Rovněž by mělo být pochopitelné, že jakkoli je povaha ruské zahraniční politiky nekonfrontační, existují pro nás některé „červené linie“ – ty vedou tam, kde se vyskytne skutečné ohrožení naší národní bezpečnosti nebo stávajícího mezinárodního právního řádu. V takovém případě rozhodně nemůžeme než reagovat a naplno obhajovat své pozice. K těmto otázkám patří i plány na vybudování základěn globálního systému protiraketové obrany USA v Evropě i uspořádání v Kosovu.²

*) Strana Jednotné Rusko vznikla v roce 2001 sloučením Jednotné strany Ruska a Vlasti – Vše-ruské strany, po volbách v roce 2007 je nejsilnější stranou ve Státní dumě (315 mandátů, 64 % hlasů), pozn. red.

***) Vlna revolucí v bývalých svazových republikách SSSR bývá označována jako barevné revoluce: růžová v Gruzii, oranžová na Ukrajině a tulipánová v Kyrgyzstánu, pozn. red.

Putin, jak uvedl premiér, popřel účast Gazpromu v pokusu společnosti ÖMV o převzetí.⁴²⁷

Na konci září učinila ÖMV další pokus o převzetí MOL. Oznámila, že drží 20,2 procenta akcií společnosti MOL. Učinila nabídku na odkup dalších akcií za cenu 32 000 forintů za akcii, což bylo o 18,7 procenta více, než činila závěrečná cena akcií předchozího dne. ÖMV podminila svou nabídku tím, že získá ve společnosti MOL majoritní podíl.⁴²⁸

Druhý pokus společnosti ÖMV rovněž nevyšel.

Shrnutí

V letech 2004–2008 Moskva nadále ztrácela svůj vliv ve střední Evropě. V březnu 2004 se rozšířilo NATO mimo jiné o Slovensko a tři pobaltské státy – Lotyšsko, Litvu a Estonsko. Pokračovaly rozhovory o dalším rozšíření této vojenské aliance. Washington dosáhl předběžné dohody s Českou republikou a Polskem o rozmístění protiraketových základen na jejich území. Moskva nedokázala ubránit svého dlouholetého přítele a spojence Srbsko a Kosovo se stalo prakticky nezávislou zemí. Rovněž spory o Smlouvu o konvenčních ozbrojených silách v Evropě (Treaty on Conventional Armed Forces in Europe) ilustrovaly slabost Ruska.

Po konsolidaci moci v rámci Ruska ke konci svého prvního prezidentského období byl Putin ještě více rozhodnut napřít značnou část státní moci k dosažení svých zahraničněpolitických cílů. Polsko, Slovensko a Maďarsko byly i nadále cílem expanze ruských energetických společností.

V případě Polska se ruské pokusy soustředily na upevnění monopolní pozice ruských dodávek a na zabránění diverzifikace dovozu zemního plynu a ropy. Kreml dosáhl největšího úspěchu, když se společnost Gazprom v září 2005 dohodla se dvěma německými společnostmi na vybudování Severoevropského plynovodu (dříve nazývaného Baltský plynovod, později přejmenovaného na Nord Stream). Hlavní motivací vybudování tohoto plynovodu bylo snížit závislost Ruska na tranzitu přes Bělorusko a Polsko. Nový plynovod snížil šance norského-polské trasy. Umožnil rovněž Rusku přerušit dodávky plynu do Polska bez toho, že by byl ohrožen tok plynu do Německa. Kremlu se rovněž podařilo torpédovat projekt Oděsa–Brody–Plock. V roce 2004 se tok plynovodu Oděsa–Brody na počáteční tříleté období obrátil. Plynovod začal dodávat ruskou ropy k Černému moři namísto dodávek kaspické ropy do střední Evropy, což byl jeho původní účel.

Jedinou stopou Gazpromu v polském hospodářství byla společnost Euro-pol Gaz, polsko-ruský společný podnik. Euro-pol Gaz byl důležitý, neboť vlastnil a provozoval polský úsek plynovodu Jamal. Kontrola přenosové sítě byla

vždy primárním cílem ruských energetických společností. Gazprom využil všemožných prostředků, od finančních po právní, aby získal kontrolu nad společností Euro-pol Gaz a jejím prostřednictvím nad polským úsekem plynovodu Jamal.

Výsledkem voleb na Slovensku v polovině roku 2006 bylo sestavení Ficovy populistické vlády. Robert Fico vyjádřil přátelský postoj vůči Rusku a kritizoval polské a české rozhodnutí o umístění protiraketových základen na svém území. Na Slovensku bylo hlavním investičním cílem Ruska udržet Transpetrol, majitele a provozovatele ropovodu Družba, v ruských rukou. Tato společnost byla sice majetkem Jukosu, ale poté co tato společnost zkrachovala, byla znovu na prodej. Pomocí nelegálního tahu zabránila Moskva úspěšně pokusu slovenské vlády na odkup 49procentního podílu a manažerských práv v Transpetrolu. Poté už nepotřebovala být při svých akcích proti této slovenské společnosti kryta. Kreml úspěšně přesvědčil slovenskou vládu, aby opět povolila prodej akcií ruské společnosti. Ve stejnou dobu Gazprom upustil od možnosti nákupu 16,33 procenta společnosti SPP, vlastníka a provozovatele slovenského úseku plynovodu Bratislava, jehož 49 procent a manažerská práva získal v roce 2002 v konsorciu se společností Ruhrgas a Gaz de France. Ruský plynárenský obr se nejpravděpodobněji vzdal svého podílu v SPP proto, aby našel jiný způsob, jak získat kontrolní práva nebo minimálně 50 procent ve slovenském úseku tohoto největšího plynovodu, kterým proudí ruský zemní plyn do Evropy.

Přátelský vítr vál v Maďarsku z hlediska Moskvy v průběhu Putinova druhého volebního období. Nová maďarská vláda Ference Gyurcsánye byla otevřená ruským investicím. Ačkoli neprodala plynárenskou divizi společnosti MOL přímo Gazpromu, získal ji její německý partner, společnost Eon. Předtím, než byl oznámen vítěz soutěže, uvedl Gazprom, že okamžitě začne vyjednávat se společností Eon o vstupu do maďarského plynárenského odvětví v případě, že německá společnost tendr vyhraje. A tak se i stalo. Oba podniky se však nedokázaly dohodnout; a co je nejvíc pravděpodobné, Gazprom nadále zvyšuje svůj podíl a nespokojí se s méně než 50 procenty akcií v tomto maďarském plynárenském a velkoobchodním podniku. Kreml dosáhl velkého vítězství, když přiměl maďarskou vládu, aby se přiklonila k plynovodu Blue Stream namísto k projektu Nabucco podporovanému EU a Spojenými státy. Přestože Budapešť později couvla a zdálo se, že podporuje plynovod Nabucco, pokračovala maďarská vláda v roce 2007 a na začátku roku 2008 v lavirování mezi těmito dvěma projekty. Nakonec se Putinovi podařilo, což byl poslední velký zahraničněpolitický akt jeho prezidentského období, podepsat s Maďarskem smlouvu o rozšíření plynovodu South Stream přes území Maďarska, čímž vážně poškodil šance plynovodu Nabucco. Koncern MOL zůstal v hledáčku ruských zájmů. Ačkoli je nejpravděpodobné, že by Gazprom stál za dvěma pokusy společnosti ÖMV o převzetí, pokud by tyto pokusy byly úspěšné, mohly by mít za následek ruskou kontrolu jedné ze dvou rafinerií ve vlastnictví společnosti MOL:

Százhalombatty, nebo Slovnaftu. Vstřícnost maďarské vlády vůči Rusku jí vy-
sloužila nálepku „dobrého souseda“.

Konec Putinova prezidentského období neznamená konec ruských aspirací
ve střední Evropě. Rusko bude nadále pokračovat ve snaze o získání dalších
pevných bodů v tomto regionu, o oslabení pokusů o diverzifikaci a upevnění
monopolního postavení Ruska v dodávkách plynu.

7 Závěr

Rusko by kvůli dodávkám uhlovodíků do západní Evropy muselo vybudovat
dálkové potrubí nejprve přes Bělorusko, Ukrajinu a pobaltské státy (Litva, Estonsko,
nížní stupně) a posléze přes druhou skupinu zemí střední Evropy, tj. Polsko,
Slovensko a Maďarsko (země druhého stupně). Obejít tyto země by muselo
být velmi nákladné, protože Rusko by muselo vybudovat dálkové potrubí
buď severně přes Baltské moře, nebo jižně přes riskantní region bývalé
slávie. Pokud by si Rusko chtělo udržet svou pozici hlavního dodavatele
vody pro západní Evropu, musela by Moskva zvýšit množství ropy a plynu
tekoucích přes střední Evropu. Rusko však chce víc, zejména proto, aby
kalo alespoň částečně zpět svou dřívější moc v tomto regionu. Aby dosáhlo
svých ekonomických i zahraničněpolitických cílů, pokračovalo ve své
gii získávání kontroly nad klíčovými energetickými aktivy v těchto zemích.

Aplikace neoklasické realistické teorie

Expanze ruských energetických společností ve střední Evropě je spojena
se zdary a nezday ruské zahraniční politiky, tak s podnikáním. Před
ruské společnosti v tomto regionu někdy více a někdy méně aktivní.
děpodobně nejlépe vysvětlují neoklasici realisté. Teorie neoklasické
lismu říká, že relativní distribuce moci v mezinárodním systému (nezávisle
proměnná) v chápání představitelů států (intervenující proměnná) spo-
státní moci, která by měla být definována jako síla k mobilizaci nezbytných
zdrojů (intervenující proměnná), vysvětluje výsledky zahraniční politiky
vislá proměnná). Ruské energetické společnosti se snažily expandovat
střední Evropy právě tehdy, když ruské vedení poznalo, že relativní vliv
vůči Západu je nízký, a ve chvíli, kdy ruský stát měl dostatek sil k mobilizaci
nezbytných zdrojů. Když bylo Rusko se svým mezinárodním postavením
spokojeno nebo když byla jeho státní moc omezena, energetické společnosti
žádné pokusy o expanzi v daném regionu nepodnikaly.

Vedoucí představitelé Ruska byli spokojeni s mezinárodním vlivem
země během prvních dvou let po rozpadu Sovětského svazu, v době tak